

प्रकरण १० गीतलेखन

उद्दिष्ट : गीतलेखनाच्या माध्यमातून आपले विचार आणि कल्पना रसिकांसमोर मांडण्यासाठी स्वतःची अनोखी शैली तयार करणे.
गीतलेखन म्हणजे काय हे समजून घेण्यासाठी एक चित्रफीत पहा.

वर्णनात्मक लेखन

वर्णनात्मक लेखन म्हणजे एखाद्या वस्तूचे, ठिकाणाचे, अनुभवाचे किंवा गोष्टीचे सविस्तर वर्णन करून वाचकाच्या मनात स्पष्ट चित्र निर्माण करणे.

1. आपल्या श्रोत्यांना ते सहजपणे चित्रित करण्यात मदत करण्यासाठी आपल्या गाण्याच्या वस्तूचे तपशीलवार वर्णन करा.
2. आपल्या सर्व इंद्रियांचा वापर करा - दिसणे, वास, स्पर्श इत्यादींचे वर्णन करा.
3. एखाद्या अनोळखी गोष्टीचे (सविस्तर) वर्णन करण्यासाठी आपल्या कल्पनाशक्तीचा वापर करा.
4. त्यात अधिक चांगले होण्यासाठी आपले लेखन सामायिक करा; प्रतिक्रियेसाठी स्वतःला तयार करा. हा प्रक्रियेचा महत्त्वाचा भाग आहे.
5. वेगवेगळे दृष्टीकोन जाणून घेण्यासाठी इतरांचे लिखाणही वाचा
वर्णनात्मक कसे लिहावे हे जाणून घेण्यासाठी व्हिडिओ पहा.

गीतलेखन टिप लेखनाचा स्पर्धा म्हणून नव्हे तर सहकार्य म्हणून विचार करा आणि प्रयत्न करा इतरांसाठी अभिप्राय सोडताना रचनात्मक आणि सकारात्मक असणे.

क्रियाकलाप १: स्वतः प्रयत्न करा!

एका झाडाबद्दल वर्णनात्मक लिहा.

0680CH10

क्रियाकलाप २ : परिचित किंवा लोकप्रिय संगीत रचनेवर एक गाणे लिहा.

विद्यमान संगीत रचनेसाठी गीत कसे लिहावे हे समजून घेण्यासाठी चित्रफीत पहा.

चला, "ट्रिकल ट्रिकल लिटल स्टार" या गाण्याचा उदाहरण घेऊया. आपण सर्वांनी हे गाणं अनेक वेळा ऐकलं आहे. हे माहित असणं रंजक आहे की, या सुरात बांबा ब्लॉक शीप आणि लोकप्रिय अक्षर गाणं, ए बी सी डी यांसारखाच सुर आहे. या लोकप्रिय सुरावर आपलं स्वतःचं गाणं तयार करा. ट्रिकल ट्रिकल लिटल स्टार या गाण्याच्या काही बोलांसाठी हा व्हिडिओ पाहा.

(नोटटुस्वरम) श्यामले मीनाक्षी हे लोकप्रिय भारतीय गाणे ऐका. पुढे जा आणि या लोकप्रिय गाण्यासाठी स्वतःचे शब्द लिहा.

क्रियाकलाप ३: अपरिचित किंवा असामान्य सुरांवर आधारित एक गाणे लिहा

प्रसिद्ध संगीतकार मुधुस्वामी दीक्षितार यांनी तयार केलेल्या रचनांच्या संचाचा संदर्भ देण्यासाठी कर्नाटक संगीतात नोटटुस्वारम किंवा नोटटुस्वर हा शब्द वापरला जातो. 'नोट' हा शब्द इंग्रजी शब्द 'नोट' आणि तमिळ शब्द 'स्वरम' (ज्याचा अर्थ नोट) यांच्या संयोगातून आला आहे. यातील बहुतांश रचना पाश्चिमात्य धुनांवर आधारित आहेत. दीक्षितार यांनी एकूण ३९ नोटटुस्वरांची रचना केली.

ध्वनीफीतामधील सूर ऐका आणि त्यावर स्वतःचे गीत लिहा.

आपण नोटटुस्वरम देखील ऐकू शकता आणि त्यावर स्वतःचे गीत देखील लिहू शकता.

कविता करायला शिका

गाणं किंवा कवितेचा एक अतिशय महत्त्वाचा भाग म्हणजे यमक होय. याचे एक कारण म्हणजे ओळ कुठे बदलते हे आपल्या कानांना समजण्यास कविता मदत करतात. आपले गाणे ज्या कल्पनेला व्यक्त करण्याचा प्रयत्न करीत आहे ते अधोरेखित करण्यास कवितादेखील मदत करतात. शब्दांचे यमक जुळतात तेव्हा लोक लक्षपूर्वक ऐकतात.

उदाहरण: मांजर, वटवाघूळ,
चटई, प्रेम, हात वर ही समजून घ्या
कविता शिकण्यासाठी चित्रफीत पहा.

क्रियाकलाप ४: सूर्य मालेवरील गाण्याचे यमक ऐका.

सूर्यमालेचे गाणे

कडवे १

मी बुध आहे, सर्वात लहान,
मी सूर्याच्या सर्वात जवळ आहे
मला अठ्ठावन्न दिवस लागतात
माझी वार्षिक धाव पूर्ण करण्यासाठी.

मी शुक्र आहे, सर्वात उष्ण आहे,
मी खूप, खूप तेजस्वी आहे
मी एखाद्या ताऱ्यासारखा दिसतो
जेव्हा तू रात्री माझ्याकडे बघतो.

मी पृथ्वी आहे, तुझे घर आहे,
जीवन असलेली एकमेव जागा आहे,
तुम्हा सर्वांना जिवंत ठेवण्यासाठी माझ्याकडे
पाणी, हवा आणि अन्न आहे.

कोरस

(ग्रह, ग्रह, सूर्याभोवती फिरणारे सूर्यमालेचा
विसर पडू नका एकदा हे गाणे झाले की.) × २)

भारतीय संगीतात हिंदुस्थानी आणि कर्नाटकी यांसारखे शास्त्रीय संगीत तसेच लोक, अर्धशास्त्रीय, भक्ती, देशभक्ती आणि चित्रपट संगीत असे अनेक प्रकार आहेत. विविध शैलीतील गाणी शिकणे केवळ मजेशीरच नाही तर आपल्याला स्थानिक संस्कृती आणि परंपरा समजून घेण्यास मदत करते! काही शैली निवडा, प्रत्येक शैलीतील एक गाणे शिका आणि ते आपल्या मित्रांना आणि कुटुंबियांसमोर सादर करा.

कडवे २

मी मंगळ आहे, मी लाल आहे,
मी पृथ्वीपेक्षा लहान आहे
माझे चंद्र बटाट्यासारखे आहेत, ते डेमोस आणि
फोबोस आहेत.

मी गुरू आहे, सर्वात मोठा,
माझ्याकडे लालसर डाग आहे;
माझ्या भोवती ६३ चंद्र आहेत,
जे खरंच खूप आहे.

मी शनी आहे, मी चमकदार आहे,
माझी वलय बर्फापासून बनलेली आहे;
मी पाण्यावर तरंगू शकतो
कारण मी खूप हलका आहे.

कोरस

(ग्रह, ग्रह, सूर्याभोवती फिरणारे सूर्यमालेचा
विसर पडू नका एकदा हे गाणे झाले की.) × २)

कडवे ३

युरेनस, सर्वात थंड,

मी माझ्या बाजूने झुकलो आहे;
तेरा वर्तुळ माझ्या भोवती आहेत;
पण त्या सापडणे फार कठीण आहे.

मी नेपच्यून आहे, मी निळा आहे,
मी सूर्यापासून सर्वात दूर आहे;
जेव्हा तू माझ्यावर उभा राहतोस तेव्हा
ढगासारखा वाटतो आणि त्यात मजा येते.

पूल

आपल्याला आपले खडकाळ ग्रह माहीत आहेत,
ते पहिले चार आहेत;
त्यानंतर गॅस दैत्य आणि मग आणखी अनेक.
प्लूटो एक बौना ग्रह आहे,
त्याला त्या सर्वांमध्ये सामील व्हायचे आहे; पण
समस्या अशी आहे की तो इतका लहान आहे.

कोरस

(ग्रह, ग्रह, सूर्याभोवती फिरणारे सूर्यमालेचा
विसर पडू नका एकदा हे गाणे झाले की.) × २.)

**क्रियाकलाप ५ : यमक वापरून पुढील
संभाव्य कडवे भरा.**

आठवणे

यमक योजना म्हणजे गाण्याच्या किंवा कवितेच्या एका विभागातील ओळींच्या शेवटी रंजकण्याची पद्धत.

उदाहरणार्थ, समजा एखाद्या कवितेच्या पहिल्या आणि तिसऱ्या ओळींचे यमक जुळतात आणि आपण त्यांना अ ने चिन्हांकित केले आणि दुसऱ्या आणि चौथ्या ओळींचे यमक जुळतात आणि आपण त्यांना ब ने चिन्हांकित केले तर यमक योजना अबअब असेल.

सकाळी आभाळात अंधार होता,
सूर्य तितका चमकत नव्हता.
दिवस शोक व्यक्त करण्यासाठी निश्चित केला
आहे,
मी प्रकाशाच्या उबेला आठवतोय.

निर्मिती

अनेकांना सध्याची गाणी शिकायला आणि गायला आवडतात पण काहींना स्वतःची गाणी बनवायलाही आवडतात. लेखनातून आपल्या भावना व्यक्त करायला आवडत असतील तर स्वतःचे गीत लिहून मूळ सूरावर बसवण्याचा विचार करा.